

Година VIII.

София, Февруарий 1936 г.

Книга 2 (72)

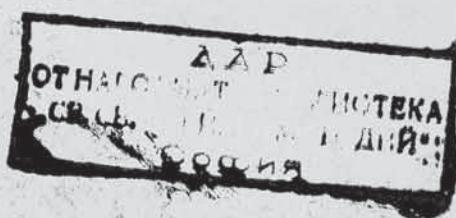
ИЛЮСТРАЦИЯ ИЛИНДЕНЪ

ИЗДАНИЕ НА ИЛИНДЕНСКАТА
ОГРАНИЗАЦИЯ

Съдържание:

1. Христо Матовъ — отъ Любомир Бобевски.
2. Екзархъ Иосифъ I за задачата на Екзархията следъ 1878 година — съобщава Хр. Шалдевъ.
3. Мърки за засилване на Революционната организация — съобщава Хр. Шалдевъ.
4. Прасето ни спаси — отъ Н. К. Майски.
5. Четническото движение въ Охридско — отъ Ант. Кецкаровъ.
6. Антонъ Д. Узуновъ.
7. Параскева А. Лозанчева.
8. Политически прегледъ — отъ Д. Ризовъ.

Илюстрация ИЛИНДЕН

Редакторъ: ХРИСТО ШАЛДЕВЪ

Редакция и администрация: ул. „Лавеле“, № 16, телефон. 19-32

Годишенъ абонаментъ за Царството — 120 лв., за Европа — 200 лв., за Америка — 2 долара. Отдъленъ брой 15 лв.

Списанието е одобрено отъ Министерството на Народн. Просвѣщението съ окръжно № 40,358 отъ 28 XI. 1933 г.

ILLUSTRATION d'„ILINDEN“ Redaction et administration: rue Lavelé, 16. — Sofia, Bulgarie

Любомиръ Бобевски

Христо Матовъ

Матовъ, образъ свътълъ, златенъ лъчъ въ душата,
 Съ бълнове вълшебни, пръвъ че бъл въ борбата,
 Пламнала стихийно въ края ни страдаленъ,
 Съ духъ бунтовенъ, вихренъ, войнственъ, кристаленъ!

Името ти мощно, въично, благородно
 Съ почитъ ний мълвиме, слънце бъл възходно
 На идеи родни; — гордъ отъ висините
 Сошишъ ни ти пътя огненъ къмъ вразить!

Матовъ, ти споходи бедни и богати,
 Свръп се въ хижи селски, бъше и въ палати,
 Съ проститъ — простъ бъше, съ ученичъ — ученъ,
 Духовитъ, възорженъ и за дань обрученъ!

Съ болка ти остави свидната си рода,
 Бащино огнище съ вътра сръдъ на рода
 Втурна се да пръскашъ щедро свътлината,
 Че съ борба се стига само свободата!

На дългото родно робъ бъл сълпъ, послушенъ,
 Справедливъ и строгъ бъл, милъ и добродушенъ,
 Словото ти бъше отзувъ, искровито,
 И съ мечта за волностъ, съ бълськъ, пламенито!

Матовъ, ти се спусна главоломно, смълъ
 Всръпъ буритъ бъсни съ издигнато чело,
 И завърши славно... Даде ни завещъ
 Чисти и безсмъртни, устремни и светли!

Не единъ ни даде примери ти живи:
 Съ воля и търпение въ дни да сме бурливи,
 Какъ да се изгражда надъ основа здрава
 Бдеще велико съ мечъ въ ръка корава!

Матовъ, Вардаръ мжтенъ, Шаръ, Пиринъ и Струма,
 Черни Цринъ и Рила, Прилепъ и Бабуна,
 На Балкана стари пъсънъта хайдушки,
 Вдигнаха въ душата ти шеметна вихрушка!

Кичево и Солунъ, Марковитъ кули,
 Струга, Щипъ и Охридъ, що ги не прибули
 Облакъ на забрава, бъха изкълнили
 Въ мисълта ти ведра, въ твойта кръвъ и жили!

Матовъ, въ твойте пъсни, пълни съ жаръ и пламъкъ,
 Вслушваха се съ трепетъ всъки листъ и камъкъ,
 Отъ душата твоя бъха тъ изльни
 Въ дни на стонъ и вопли, въ дни окървавени!

Нищо не сломи те, кръста си изнесе,
 Въ робските неволи ти съ коннечъ въживъ се
 И понесе храбро въ мрачните затвори
 Хули и побои, гаври и позори!

ХРИСТО МАТОВЪ

Роденъ на 10. III. 1872 год. — починалъ на 10. II. 1922 г.

Матовъ, ти създаде гръмка епопея.
 Всръпъ която твоя образъ съ чаръ изгръя;
 Валандово — шепнатъ Пелистеръ съ Драгора,
 Че то те отведе въ Скопие — въ затвора!

И въ Поддумъ-Кале бъл — татъкъ, въ Анадола,
 Заточеникъ хвърленъ съ бъсъ на произвола,
 Но това не стръсна твойте родни цели,
 За които бъхте знамена развали...

Матовъ, ти си вече прахъ за вътроветъ,
 Но дългата твои сж за въковетъ,
 Тъ ще да разнасятъ името ти знайно,
 Приказно, легендно вредомъ и безкрайно!

Екзархъ Иосифъ I за задачата на Екзархията следъ 1878 год.

Най-новата история на българския народъ, безспорно, ще отреди едно отъ първите места на благенопочившият екзархъ Иосифъ I, който въ продължение на половинъ въкъ работи за благото на българската църква и на българската нация.

Обществената си дейност екзархъ Иосифъ I почна презъ годините, когато старите наши възражденци бъха стигнали къмъ завършката на своето дъло и къмъ края на своя земенъ животъ. Оценено като способно момче, Лазаръ Йовчевъ (такова бъ свѣтското име на екзархъ Иосифъ) бива изпратенъ отъ старите наши дейци въ странство да получи висше образование. Следъ завършването на правните науки въ Парижъ, той се връща въ Цариградъ и заработка заедно съ своите благодетели – сънародници за възхода и духовното освобождение на своя народъ.

Тѣлесната осанка на екзархъ Иосифъ бѣ *вну*, *шиителна*; плавната и аргументираната му речь бѣ *убедителна*, а съ кротките и благите си обноски той бѣ станалъ *любимъ* и *уважаванъ* отъ всички. Благодарение на тия свои лични качества въ кратко време той се издига по обществената стълба, за да заеме секретарската длъжност на тукъ-що учредената вече българска екзархия; после бива избранъ за Ловчански митрополит до като, най-после, става върховенъ глава на българската църква подъ името екзархъ Иосифъ I. Като такъвъ въ съзнанието на българите въ вилаетите, екзархъ Иосифъ I минава за тѣхъ духовенъ царь и портретъ му краси всѣка по-видна българска кѫща.

Бъ историческия животъ на българите презъ втората половина на 19 и началото на 20 вѣкове екзархъ Иосифъ I съ своята обществена дейност служи за звено между старата генерация на българските възражденци и идващата следъ тѣхъ нова, като въ своята обществена служба той попада въ кръга на тая именно част отъ новата българска генерация, която, по силата на създадитъ се следъ 1878 и 1885 година политически условия за българското племе, трѣбаше да продължи съ сѫщия темпъ и съ сѫщите похвати дѣлото на старите възражданци срѣдъ останалите подъ турско владичество българи.

А работата тукъ бѣ много трудна и твърде деликатна. Следъ освобождението на България и, особено, следъ съединението на Източна Румелия съ Княжеството, отношенията на официалната турска власт къмъ българското население и установените отъ фермана обществени институции въ вилаетите се твърде много затѣгнаха. При това, по-голямата част отъ мѣстната интелигенция емигрира въ Княжеството да търси по-доходни длъжности и по-спокойенъ животъ. Поради това, задачата на Екзархията и, респективно, на нейния върховенъ глава бѣ колкото голѣма, толкова и деликатна. Трѣбаше да се преодолѣватъ голѣми пречки и да се създаде мѣстна интелигенция, която да поеме и ръководи общественото движение и осъзнаването на всички българи въ вилаетите.

Но и тукъ въ вилаетите, както преди освобождението на България, срѣдъ интелигенцията и народа се появила две течения: *еволюционно* и *революционно*, и Екзархъ Иосифъ I като духовенъ глава на останалите подъ турска власт българи и като върховенъ началникъ на църковно-училищ-

ното дѣло въ Македония и Одринско, по силата на това негово положение, бѣ представител и вдѣхновител на първото, еволюционното течение. Своето становище той не скриваше предъ никого, щомъ е ставало дума по този въпросъ. Това се вижда и отъ неговите рапорти, които той изпращалъ до Св. Синодъ, единъ отъ които предаваме текстуално.

I ЧАСТЬ

Задачата на Екзархията е да приложи втората част на Императорския ферманъ отъ 1870 г., именно: да придобие ведомството на смѣсените епархии, които се спорятъ отъ Патриаршията. На Екзархията, следователно, предстои да одѣлотвори тежката историческа задача – да прибере подъ свое ведомство всички българи въ вилаетите на Европейска Турция, да развие у тѣхъ съзнание и любовъ къмъ народността и езика имъ и да култивира въ тѣхъ всенародния идеалъ – всички българи проникнати отъ единъ духъ, едни тежнения и една вѣра, сплотени подъ крилата на практическата си църква и образуващи едно здраво и живало тѣло, способно да отстои и запази своята индивидуалност при всѣка евентуалност въ Империята. Правото си Екзархията основава на историята, фермана и етнографията. За извоюване на това право тя си послужи съ най-законното срѣдство – мирна, културна еволюция чрезъ черквите и училищата.

Задачата на Екзархията не е нова; тя е извадена изъ праха на историята: тя е била задача на всички български царе, които се стремили да я постигнатъ съ оръжие, на всички български иерарси и отци, които я проповѣдавали съ живо слово и на всички български писатели, които я култивирали съ перо. Цѣли 12 вѣка се води лута борба, упорита, ожесточена, но съзнателна борба за постигане на тази задача. Прекъсвана съ дѣлги интервали, борбата, следъ всѣки интервалъ, се е разгоряла, почвала и следвала на ново, но само съ по-голямо оствърzenie и ожесточение. Борбата не е, както мислятъ мнозина, племенна – борба между българи и гърци: това е борба културна, борба на гръцката цивилизация съ славянското мировъръние; борба за първенство на полуострова, което едната страна претендира въ името на цивилизацията, и другата – въ името на силата и числеността си; борба на две идеи – едната, въплъщавана въ Симеона, Самуила, Асеновци и днесъ въ Екзархията, а другата – въ Цимийски, Василия Българоубиеца и днесъ въ Патриаршията. Като народъ съ висока култура, гърците не веднажъ надмощавали и порабощавали политически и духовно българите, не веднажъ употребявали всичко, което византизъмъ можелъ да измисли и даде, да парализиратъ морално жилавия и здравъ организъмъ на българския народъ, да убиятъ неговия полетъ и да угасятъ въ душата му идеята за първенство и самостоятелна култура. Ръководителите на Византия знаяли, че народъ безъ минало, безъ зиждателна идея за бѫдещето и безъ самостоятелна култура е тѣсто, отъ което всичко става, поради това тѣ направили всичко да присадятъ у българите гръцка култура, нрави, а чрезъ това гръцкия духъ и езикъ. И до една степенъ сполучили: още при първото българско царство историците говорятъ за бъл-

гари гъркомани и българи националисти. Семето за националната идея и за самостоятелна славянска култура е хвърлил самъ Борисъ, първият български християнски князъ (и славянската писменост и култура постепенно изтикала загнездилата се сръдъ българитъ гръцка култура). Споредъ историците възстанието на българитъ подиръ смъртта на Самуила да отхвърлятъ гръцкото иго, не сполучило, благодарение на възникналото разногласие и омраза между българи гъркомани и националисти.

При Шишманъ тъзи две струи — българска и гръцка взели по-голямъ колоритъ и по-осезателенъ характеръ. Безъ преувеличение, може да се каже, византизмът отклонилъ българитъ отъ естествения пътъ, размъстилъ ума имъ, задържалъ на нѣколко вѣка тѣхното културно и национално развитие, ала безъ да успѣе да изкорени отъ душата имъ жаждителната и животодателна идея, която историята и вѣковетъ култивирали и която имъ дава физиономия на отдѣленъ народъ. Най-красноречиво доказателство на това е възраждането: една иска, която хвърли отъ св. Хилендарската обителъ единъ скроменъ монахъ, приснопамятния Паисий, бѣ достатъчна да разпали, подиръ интервалъ отъ петъ вѣка, вѣковната борба, която всички мислили за угаснала безвъзвратно подъ развалините и пепельта, които покрили държавитъ на Шишмана и Палеолога. Борбата се почва отново: българи

се борятъ съ българи гъркомани и гърци, — борбата се води отчаяно, но съ постоянство, съзнание и самоотвержение почти цѣлъ вѣкъ — отъ 1762 до 1870 г. Подиръ разни перипетии и подиръ тежки всенародни страдания, изпитни и скажи жертви, вѣковната борба се увѣнча съ редъ победи на правото: на 1870 г. съ императорския ферманъ, който призна българитъ за отдѣленъ народъ въ Империята и съ право да иматъ своя народна черква; на 1872 г. съ учреждаването на българската Екзархия съ 15 епархии, официално признати; на 1876 г. съ Царигралската конференция, която се занима съ сѫдбата на българитъ въ империята и се свърши съ великия актъ на царя Освободителя — освободителната война и на 1878 г. съ С. Стефанския договоръ, който начерта етнографически граници на България и прокламира правата ѝ. С.

Стефанския договоръ не се понрави на великите сили и на съседите на България: една България въ естествените си граници се намѣри опасна за интересите на силите и непоносна за държавиците, вѣковни съперници на България. Въ Берлинъ България бѣ разпокъсана: Берлинскиятъ трактатъ остави половината част на българския въпросъ да го реши бѫдещето.

Познато е, че Берлинскиятъ трактатъ не само измѣни картата на Европейска Турция, но разпокъса и екзархийския окръгъ: той оставилъ една част отъ него подъ Румъния, друга — подъ Сърбия, трета — влѣзе въ предѣлите на Княжеството и четвъртата оставилъ подъ прѣкитъ владенія на Султана. Сѫдбата на българитъ въ последната частъ остана върху грижитъ на Екзархията.

Подиръ войната императорското правителство и патриаршията помислиха, че е настанъ благоприятенъ моментъ да изгонятъ Екзархията отъ Цариградъ и отъ предѣлите на империята. Преди всичко, тъ се постараха да отстраниятъ правата ѝ надъ българитъ въ виластите. И дветѣ страни бѣха еднакво заинтересовани: едната гледаше на Екзархията като на учреждение вредно за цѣлостта на империята, а другата — като на учреждение опасно за интересите на патриаршията и гибелно за панелинските аспирации. Възражения и силиания на фермана не помагаха. Портата държеше

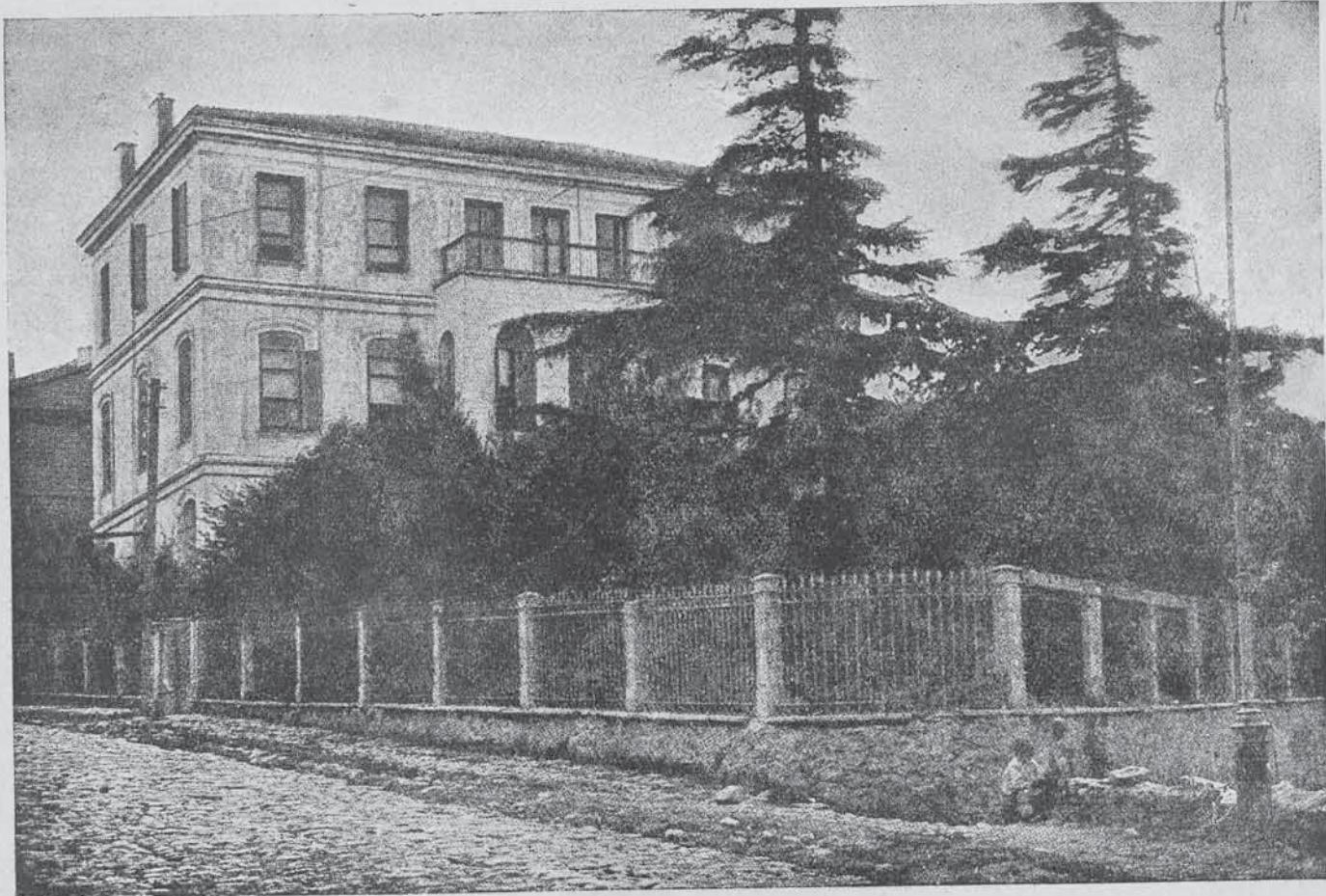
Екзархъ Иосифъ I, роденъ презъ 1840 година въ гв. Калоферъ, починалъ на 20. VI. 1915 год. въ София.

фермана за актъ, създаденъ въ други времена и при други условия. За нея ферманътъ бѣ фатална грѣшка на сultанъ Азиса, бѣ едно унаследено зло, което крие гибелъ за империята. Моментътъ бѣ благоприятенъ за патриаршията. Тя тръгна въ унисонъ съ Портата, и, използвайки настроението на по-следната, употреби всичко да оспори черковното и етнографско право на Екзархията надъ милионъ и нѣколко стотинъ хиляди българи въ виластите.

Подиръ войната Екзархията се намѣри въ Цариградъ не само безъ официално ведомство и безъ паство, но и при нови условия и предъ двама сериозни неприятели, еднакво ней враждебни. Тия неблагоприятни условия се влошиха до неимовѣрна степенъ отъ нови нечакани случаи въ империята — злополучни нахлувания на чети изъ България въ Сърския санджакъ. Неоправданитѣ тия нахлуван-

ния отъ една страна, неприятните спомени отъ Руско-турската война, отъ друга, настроението на Портата и Патриаршия отъ трета, внушенията на нѣкои заинтересовани и враждебни на българитѣ сили, отъ четвърта — всичко това заплашващо сериозно Екзархията и правеше нейното съществуване проблематично. Съ постоянство и грижи, съ вѣра въ себе и въ правото си, Екзархията, ненавиждана и преследвана отъ всички, мина всички грозни бури, като не пропусна ни единъ благоприятенъ моментъ да

Едва презъ лѣтото на 1890 г. обещаниетѣ епархии се дадоха на Екзархията. Презъ 1891 г. се извоюва отъ великия везиръ Н. Височество Кямилъ паша иrade, съ което се повеляваше на Солунското и Битолско вилааетско управление да не притесняватъ българитѣ и да имъ не правятъ никакви спѣнки въ случай, че поискатъ да се откажатъ отъ Патриаршията и да минатъ подъ Екзархията. Презъ пролѣтта на 1894 г. Екзархията придоби официално ведомство още надъ две епархии — Велеш-

Старото здание на Екзархията въ Орта-кьой — Цариградъ

рекламира своето право и да работи за своето закрепяване.

Благодарение на постоянството и на моралната и материална подкрепа на Княжеското правителство и на това отъ южна България, Портата се разколеба въ мнението си и тежките условия по-омекнаха. Екзархията почна да се толерира отъ Портата. Презъ 1883 г. Н. В. Султанът не само призна за нужно и законно съществуването на Екзархията, но и благоволи да заповѣда да ѝ се повърнатъ Охридската и Скопска епархии. Тази заповѣдъ не се изпълни веднага. На първо място тя намѣри силенъ отпоръ отъ страна на Министерския съветъ; половината отъ инистритѣ останаха при възгледа, че ферманът е даденъ въ друго време и при други условия и че не е въ интереса на империята да се толерира Екзархията. Срещу отстѫпването на дветѣ епархии енергично протестира и Патриаршията; срещу това отстѫпване излѣзоха и сърбите, които за пръвъ пътъ се явиха противници и съперници на българитѣ. Почна се дълга борба, която се продължи нѣколко години.

ката и Неврокопската; придоби и привилегии за българските училища въ вилааетъ. Тѣзи привилегии сѫ ценна придобивка: съ тѣхъ Екзархията спечели за българските училища такива права, каквито има и патриаршията за гръцките училища. Безъ ведомство и паство презъ първите години следъ войната, гонена и преследвана при всѣки начинъ и въ всички насоки на вилаетъ, Екзархията въ продължение на десетъ години успѣ да се закрепи, да придобие официално признато паство и официално ведомство: презъ 1890 г. тя вече имаше подъ своето ведомство 35,964 семейства българи и две епархии; презъ 1895 г. — 130,127 семейства и четири епархии, а презъ 1900 г. — 139,960 семейства и седемъ епархии, именно: Охридска, Скопска, Велеска, Неврокопска, Пелагонийска, Дебърска и Струмска.

Както ще се види по-надолу, подробно се излагатъ постиженията въ всѣка епархия и кааза на вилиетъ. Екзархията успѣ да разшири ведомството си и въ такива места, дето българитѣ презъ вѣковетѣ сѫ били подъ влиянието на гръцката кул-

тура и никога, нито въ черквите съ си служили св. Богослужение на славянски, нито въ училищата учили децата си на матерен езикъ. Онова, което българските царе гонили да постигнат съ оржие, Екзархията го постигна отчасти чрезъ черквите и училищата духовно: тя има съвестта и душата на българите на по-голъмата част от тяхъ въ виластите. Остава ѝ сега най-мъчна част на задачата — да прибере въ обятията си и останалата част българи, да задържи приобретените и, чрезъ слово и учение, да изкорени изъ душата имъ всичко, което презъ вѣковетѣ е наслодила чуждата култура. Приобретените трѣба да се затвърдятъ въ убежденията си, да съзнаятъ народността си, езика и призванието си така дѣлбоко, че, при всѣки евентуаленъ потресъ въ империята, да си останатъ убедени българи, фанатично привързани къмъ черквата и народността си.

Има едно разпространено мнение, че подобно нѣщо не може да се постигне при тежките условия, въ които сѫ поставени българите въ виластите. Апостолите на това мнение отиватъ и по-далечъ: като искатъ да насилятъ времето и естествения ходъ на задачата, проповѣдватъ, че и Екзархията е анахронизъмъ, че наивно било да се чакатъ тепърва късните плодове на училищата и черквите и че, дорде узрѣятъ тия плодове, нѣма да останатъ българи въ виластите. Безъ да се усвоява и безъ да се оспорва това мнение, умѣстно е да се забележи, че въ случаите се изпуска сѫществената страна на въпроса, а именно: какво ще стане отъ тия злочести българи, ако, не дай Боже, преди да съзнаятъ народността и езика си, попаднатъ не тамъ, дето историята и сѫдбата ги предназначила и за дето тежиатъ, а подъ господари съ една висока култура? Не трѣба да се забравя, че българите не сѫ достигнали онай зрѣлостъ и височина, на която стоятъ чехите: тѣ нѣматъ ни културата, на съзнанието, нито пъкъ националната гордостъ на чехите, които, за да запазятъ индивидуалността си, решително и самоотвержено се борятъ съ господаръ, който, при грубата сила, има и висока култура. Ако българите оцелѣха презъ 500 годишното робство, трѣба да се благодари на обстоятелството, че сѫ стояли по-високо отъ турците или, по-право, че въ културно отношение последните не сѫ стояли по-високо отъ тѣхъ. Турците и днесъ не стоятъ по-високо. Нека се помни добре и факта, че нашите българи безъ малко не станаха жертва на гръцката култура и не се претопиха, както що стана съ българите въ много градове, въ Гърци, Макаръ и Гърци и българи да бѣха въ еднакви условия — роби на турците. Това трѣба да се има всѣкога предъ очи, защото ще биде много наивно да се вѣрва, че проектираните смѣтки и кроежи ще излѣзатъ тѣкмо

така, както се рисуватъ въ нѣкои въображения. Въ предѣлите на С. Стефанска България сѫ крѣтосани, съ право или не, интереситѣ на много страни. При неподбранъ психологиченъ моментъ и при една намѣса на заинтересованите страни, перспективата ще е грозна: българите въ виластите ще бѫдатъ или разпокъсани и подѣлени на части или пакъ ще бѫдатъ въ употребата на най-силната отъ заинтересованите страни. Не узрѣли и неуякнали въ народностното си чувство, безъ свое родно духовенство, разпокъсани на гъркомани,

Историческиятъ метохъ въ Фенеръ — Цариградъ.

сърбомани и унияти, тѣ ще бѫдатъ обезличени и асимилирани. Дѣлъто въ виластите, следователно, не е стигнало своята кулминационна точка на зрѣлостъ, както що бѣше въ Княжеството и южна България преди освобождението: то тепърва прозявава. Дѣлътъ е да се щадатъ пжпките и да се трепери надъ цвѣта, та да даде пъленъ плодъ. Въ тая именно точка е разногласието. За проповѣдниците на новото мнение задачата на Екзархията е свършена — за Екзархията тя е въ началото на своето развитие; за тѣхъ вече нѣма какво да се постига чрезъ черквите и училищата — за Екзархията има маса непрокликнати български мѣста, които отъ вѣкове чакатъ родно рало и семе; за тѣхъ задачата, целта и срѣдствата на Екзархията сѫ анахронизъмъ — за Екзархията тѣ сѫ дѣлъ, за който и черква, и правительство, и интелигенция носятъ отговорностъ предъ Бога и историята; за тѣхъ Екзархията е една слабостъ — за съперниците и неприятелите на родното ни дѣло тя е сила, тя е най-цененното учреждение, което е създадъ презъ 19 столѣтие българския народъ и съ което справедливо може да се гордѣе. Най-силното опровержение на новото мнение е фактътъ, че новите съперници на българите — сърбитѣ и румънитѣ тръгватъ въ стѣпките на българските дейци: на тая минута тѣ употребяватъ всички усилия и срѣдства, морални и материални, да създадатъ за своите задачи и цели въ предѣлите на империята учреждение въ подобие на Екзархията. (Следва).

Съобщава: Хр. Шалдевъ

Мърки за засилване на Революционната организация

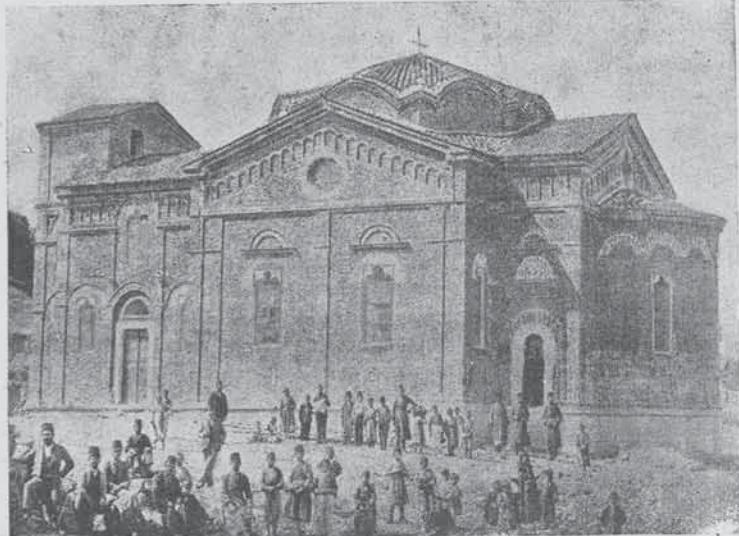
(Изъ запискитѣ на Ив. х. Николовъ)

Второто заседание на шестимата стана презъ м. януарий 1894 г. Азъ предложихъ да разширимъ революционната организация между интелигенцията въ цѣла Македония и, за да узнаемъ мантелитета ѝ и настроението ѝ къмъ освободителното дѣло, при среща да се повдига въпроса за политиката на Екзархията, както постложихъ азъ при избора на първите другари, та ония, които се обявяватъ благоприятно за екзархийската централистична политика да се считатъ за неблагонадежни, а ония които бжатъ за децентрализацията на църковно-учили-

ческата комитетъ избрахме д-ръ Хр. Татарчевъ, а за касиеръ — Дамянъ Груевъ. При избора на касиера всички настояваха такъвъ да бжда азъ, но азъ отказахъ, като имъ обяснихъ, че като търговецъ-книжаръ всички противници на революционната организация, каквито утре неминуемо ще се явятъ, ще почнатъ да ме обиждатъ, че съ комитетски пари върши търговия и чрезъ това ще исчатъ да компромотиратъ и менъ лично и организациите. За това касиерството да е далечъ отъ мене и подобни на мене търговци. Другаритѣ ми схванаха добре доводите ми и касиерството се възложи на Д. Груевъ. За постоянно присъствие избрахме: д-ръ Хр. Татарчевъ, Д. Груевъ и азъ. Но д-ръ Татарчевъ по това време бѣше си далъ оставката отъ длъжността училищенъ лѣкаръ и бѣше останалъ въ Солунъ на свободна практика, и, понеже отначало той нѣмаше достатъчна клиентела, то азъ и Даме го освободихме отъ всѣки дневни работи, за да може да тича по пациенти и си създаде по-голяма клиентела, та да може да остане въ Солунъ и, следователно, въ централния комитетъ. Главната работа на двамата ни бѣше да водимъ шифрованата кореспонденция съ провинцията и да правимъ срещи съ идвашите отъ провинцията въ Солунъ наши хора.

Презъ Великденската ваканция на 1894 год. управлението на Солунската мѫжка гимназия устрои увеселителън влакъ до гр. Сѣръ. Двамата съ Диме решихме да отидемъ въ Сѣръ, да се срещнемъ съ Хр. Матовъ, тогава директоръ на Сѣрското педагогическо училище, да го привлечемъ въ редоветъ на революционната организация. Следъ пристигането ни въ Сѣръ, въ училищната канцелария Даме ме запозна съ Матова и веднага почнахме разговоръ за революционната организация съ предложение да влѣзе въ нея и той. Дълго говорихме върху тая тема, но Матовъ не се съгласи да влѣзе въ организацията, за да остане, наверно, въренъ на себе си, който при всѣка първа среща даваше неизмѣнния си отговоръ: „ще си помисля“. По късно ние спечелихме за организацията въ Сѣръ учителя Благой Калейчевъ и книжаря Ат. Никовъ, та и въ тоя гръцки центъ успѣхме да създадемъ органи на организацията. Общо може да се каже, че още презъ 1894 год. ние имахме ядки и кръжоци почти въ всички градове въ Македония.

Презъ м. августъ 1894 год. предстоеше да се освети новопостроената черква въ гр. Ресенъ. Ние решихме да използваме тоя случай за организацията. Като наши представители за Ресенъ заминаха д-ръ Хр. Татарчевъ и Д. Груевъ, родомъ отъ Битолския вилаетъ. Наредихме тържеството да бжде посетено отъ учители и интелигентни хора. — посветени и не посветени въ дѣлото отъ съседните на Ресенъ градове (Битоля, Охридъ, Прилепъ и др.), като, следъ освещаването на черковата, нашите преставители да свикватъ всичи поканени учители и интелигентни гости на събрание, въ което, като че за първи пътъ да имъ се постави въпроса: време ли е да се заработи за освобождението на Македония и какъ да се работи въ това направлени. Посветените да кажатъ „да“, за да се повлияе на непосветените. Въ състоялото се събрание грамадното

Черквата „Св. св. Кирилъ и Методий“ въ гр. Ресенъ.

щото ни дѣло въ Македония — за благонадеждни и да се посветатъ въ революционната идея, като имъ се възложи, всѣки въ района си да образува кръжокъ отъ изпитани и бойни другари. Предложението ми се прие и се възложи на П. п. Арсовъ да напише брошюра подъ заглавие „Стамболовщата въ Македония“. Брошюрата отпечатахъ презъ ваканцията въ София и, като се получи въ Солунъ, бѣ прѣсната до познати въ цѣла Македония. Резултатътъ отъ брошюрата бѣ наследствителенъ. Много отъ учителите сподѣляха нашето гледаше и такивато биваха посвещавани въ революционното дѣло и покръствани.

Въ едно следваще заседание решихме да основемъ въ Солунъ недѣлно училище ужъ за неграмотни и малограмотни, кждето ще имаме възможностъ да изпитваме духа и гледищата на членовете и после да бжатъ посветени въ дѣлото, та по тоя начинъ да се разшири солунския кръжокъ. За учители-ржководители на недѣлното училище опредѣлихме Дамянъ Груевъ и Лазаръ Димитровъ. Този последниятъ и Тане Мурджевъ бѣха първите наши последователи въ Солунъ. Програмата на недѣлното училище бѣ: малко четене и смѣтане, а повече четене и разказване за френската революция, за италиянското обединение, за Гарибалди и пр. — въобще говорене върху възстания и революции. Следъ като се увѣрихме, че срѣдъ солунското гражданство има почва за революционната идея, следъ друмесечно функциониране, недѣлното училище закрихме.

Въ сѫщото заседание за председателъ на цен-

мнозинство отъ присътстващите се изказали, че е време да се заработи за освобождението на Македония и да се основе съответна организация. На противно мнение съх били Н. Наумовъ и нъколцина други. Събранието въ Ресенъ имаше характеръ на сбирка на посветени и непосветени и не може да се таксува като съборъ-конгресъ.

Преди Великденъ 1894 г. предстоеше да се избере новъ църковно-училищенъ казаийски (Солунски) общински съветъ. Имайки предвидъ, че община е важенъ центъръ, отъ дето ще може да се действува чрезъ учителитѣ, свещеницитѣ и първенцитѣ въ селата за разширението на организацията, решихме да се кандидатираме. Нашата листа начало съ д-ръ Хр. Татарчевъ получи 90% гласа. Опозицията оспори избора предъ Екзархията, която утвърждаваше изборитѣ, мотивирайки се, че ние спечелихме избора благодарение на голъмата агитация, която сме проявили и моли тоя изборъ да не бъде утвърденъ. Като последица на тая контестация новоизбрания съветъ не бъде утвърденъ въ продължение на 10 месеци. Следъ 10 месечно чакане вмъсто утвържление отъ Екзархията се получи новъ правилникъ, по силата на който тръбва да ставатъ изборитѣ за църковно-училищни казаийски съветници. Правилникъ предвиждаше изборитѣ да ставатъ не чрезъ преко гласоподаване, а чрезъ подгласници. Станалия и по новия правилникъ изборъ бъде спечеленъ отъ нашата листа, начало на която стоеше д-ръ Хр. Татарчевъ. Това озлоби противниците на така наречената „Екзархийска партия“ противъ насъ.

Въ същия предвеликденски заседания на 1894 г. се реши да се обикаля провинцията и се влѣзе въ непосрѣдственъ контактъ съ познати хора за разширене на организацията. Разпределихме си районитѣ така: д-ръ Хр. Татарчевъ да пътува по линията Солунъ-Кукушъ-Дойранъ; Даме Груевъ —

по линията Солунъ-Воденъ-Битоля, а азъ — Солунъ-Криволакъ-Градско-Велесъ-Скопие и то всъки на свои разноски. Д-ръ Хр. Татарчевъ и Д. Груевъ направиха нъколко маршрути, а азъ продължихъ до 1900 година. Обиколките ни дадоха отлични резултати. Посветените интелигентни сили разшириха кръжоците и почнаха да се основаватъ такива и въ по-малките градове и селата, отъ дето граждани търговци, пристигащи въ Солунъ, почнаха да ме питатъ действително ли влизамъ въ революционната организация. Така, търговецът Ян-

Освещаване черквата „Св. св. Кирилъ и Методий“ въ гр. Ресенъ (1894 год.).

чевъ отъ Гевели единъ денъ презъ 1895 г. дойде при менъ и ми казва: „нашиятѣ учители ми казватъ за една работа, въ която сте били и вие съ д-ръ Татарчевъ. Истина ли е?“ Азъ му отвърнахъ: „за революционната ли организация ме питашъ?“ — Да! — отговори ми той. — „Да! - Вътре съмъ и азъ“. Други пъти при мене идва кумановскиятъ търговецъ Сечковъ и ми задава същите въпроси, на когото отговорихъ също така и пр. Честитъ запитвания и задавания на разни въпроси ни накараха най-после да решимъ да се напишемъ вътрешенъ правилникъ, какъвто презъ 1895 г. бъде възложено на мене да го пригответъ и изпратимъ въ преписъ въ по-важните центрове.

(Следва)
Съобщава: Хр. Шалдевъ

Прасето ни спаси

(Единъ епизодъ)

Госпожа Аспасия Ан. Каневчева, бивша охридска учителка, ни разправи следния епизодъ изънейния робски животъ.

Възстанието се обяви на Илинденъ, започна тя, и турцитѣ веднага се втурнаха да пожарятъ селата. Наблюдавайки пожарищата, на насъ се къщаше сърдце отъ болки и всъка минута очаквахме да се развихрятъ червени пламъци и надъ Свети-Климентовия градъ.

Както знаешъ, къщата на баща ми Христо Милевъ Стружанчевъ, се намира въ „Вароша“ подъ „Горна Порта“. На мегданя край „Горна порта“ лагеруваха войници, очакващи заповѣдъ за налагане санкции на града. Гледайки тѣхъ и слушайки заканитѣ имъ, че сега било редъ на насъ да изколятъ до единъ и да опожарятъ цѣлия градъ, ние треперехме отъ ужасъ страхъ. Куриозното, обаче, се състоше въ това, че скривалищата, колкото ги

имахме, гледахме да ги използваме не за нашето лично спасение, а за укриване на ценностите си и, главно, моминските чеизи. Ясно е, че страхът ни бъше толкова големъ, че бъхме се сбъркали и не знаехме какво вършимъ.

И въ бащината ми къща имаше скривалище. То бъше каменно, обширно и се намираше въ долнния етажъ от къмъ южната страна. Организацията често го използваше като удобенъ складъ за оржие, понеже бъше много сухъ. Въ момента, за

Ламбо Автовъ, участникъ въ движението презъ 1881-1882 година въ Охридско.

които разправямъ, имаше въ скривалището ни нѣколко пушки и торби съ барутъ.

Скривалището бъше известно на цѣлата махала и за туй отъ всички къщи почнаха да донасятъ вещи и скъпоценности за складиране. За да не забележатъ това лагеруващите наблизо войници, съседките завръзаха нѣщата си въ чаршафи или въ торби и ги прехвърляха преко оградната стена въ градината ни, отъ кѫдете ние ги прибрахме. Обаче, въпрѣки нашата предпазливостъ, войнициятъ бъха забелѣзали разнасянето на вещите и прехвърлянето имъ въ градината ни, донесли до знанието на началството си, а то обадило на полицията и, въ момента, когато по-малката ми сестра Динка бъше се качила върху оградната ни стена, за да поеме подавани й торби съ ценности за укриване въ скривалището ни, пристигна полицията на чело съ каймакамина Мехди бей. Азъ се случихъ на прозорецъ и... просто се вледенихъ отъ страхъ и

останахъ като прикована на мястото. Каква съмъ изглеждала въ той моментъ не зная, но спомнямъ си, че устата бъше ми изсъхнала и езика ми се бъше скъсилъ и надебелълъ. Каймаканинътъ слѣзе отъ коня си и тръгна за у настъ, като предварително разпореди да биде блокирана къщата ни отъ всички страни, застави сестра ми да не мърда отъ мястото си и я запита, какво върши и какво има въ торбата, която държи въ ръцете си. Тя му отвърна, че това сѫ дрехи, които съсъдътъ желаятъ да оставятъ въ градината ни, за да бѫдатъ запазени отъ изгаряне, защото...

— Какво, защото? запита каймаканинътъ съ заповѣднически тонъ.

— Ами... замѣнка сестра ми, войнициятъ казватъ, че сега билъ реда на Охридъ да бѫде опожаренъ.

Цѣла изтръпнала отъ страхъ предъ опасността да бѫде открито скривалището ни и заедно съ него — намиращите се тамъ оржие и барутъ, продължавахъ да стоя на прозореца и си чупѣхъ ръце. Въ въображението ми изпъкваше ужаса на една предстояща афера. Каймаканинътъ погледна къмъ прозорците ни, забелѣза ме, учтиво ме поздрави (той познаваше всички учители и учителки въ града), извини се, за гдето ми създава неприятностъ да ми прави обисъкъ въ къщата и подчертва, че макаръ и на него да е неприятно това, но не би могълъ да постъпии другояче, тъй като ималъ сведения, какво у настъ ималъ складъ съ оржие. Стараите се да бѫда спокойна и хладнокръвна, едва въможахъ да се усмихна и му заявихъ, че е свободенъ да обискира къщата ни, колко и да ми е това неприятно, но го помолихъ да ме извини, ако му кажа, че той нѣма право да върши това безъ участието на българскиятъ коджабашия и аази (кметъ и съветници). Последното направихъ съ цель да спечеля време. А защо ми бъше това време не си давахъ смѣтка, нито пъкъ бѣхъ въ състояние да мисля. Умътъ ми просто бѣше скованъ. Едно само бъше ясно за мене, че ще намѣри оржжието и барута и следъ това арести, бой, гаври, ужасии. Каймаканинътъ счete искането ми за законно и веднага разпореди за извикването и довеждането на махаленските ни първенци Климе Симончевъ, Иоанъ Балевъ и Климе Заровъ. Следъ пристигането имъ азъ, макаръ и съ треперещи крака, слѣзохъ доле, отворихъ вратата и турцитъ влѣзоха, разтърсиха и обърнаха наопаки всичко изъ цѣлата къща, дигнаха отъ леглото престарѣлия ми дѣдо Ефтимъ Кецкаровъ, за да провѣрятъ дали нѣма нѣшо укрито било въ него, било въ леглото му, както и въ долата задъ последното, качиха се и провѣриха по таваните и най-после слѣзоха доле да претърсятъ келеритъ. Азъ ги насочихъ първо къмъ северния келеръ, кѫдете държехме зимовището, но цѣла треперѣхъ като листъ при мисълта, че ще влѣзнатъ и въ другия келеръ, кѫдете се намираше скривалището. Килерътъ бѣше тѣменъ и трѣбваше да го разгледатъ съ ламба. Разсъждавайки дали било полезно ако кажа, че нѣмамъ газъ за ламбата или че нѣмамъ ламба, та дано се откажатъ да влѣзнатъ въ тѣмния килеръ, току въ мигъ ме огрѣя друга мисълъ да заблудя каймакамина и, като подтворихъ вратата, казахъ му, че въ този килеръ нищо не държимъ, защото е кощина — вътре държимъ затворено прасето ни.

Като чуха думата *празе*, джандаритъ, приставътъ и каймаканинътъ се отвратиха и моментално се от-

теглиха. Азъ се преродихъ. Прасето ни спаси! Мехди бей любезно се сбогува съ менъ, извини се най-учтиво за неприятността, която ни създаде съ обиска и тръгна да си върви. Окуражена отъ резултата на обиска, азъ съпроводихъ каймакамина и му обяснихъ (тръбва да се знае, че, като Видинчанинъ, Мехди бей отлично говорѣше български),

че цѣлата махала е въ тревога и всички треперятъ отъ страхъ, поради заканитѣ на войниците да опожарятъ града и изколятъ населението му. Мехди бей, съ една сериозность на волеви човѣкъ, каза: „не, не плашете се! До когато стои главата ми на моитѣ рамене и до когато охридчани ми рузватъ, Охридъ нѣма да пострада!“

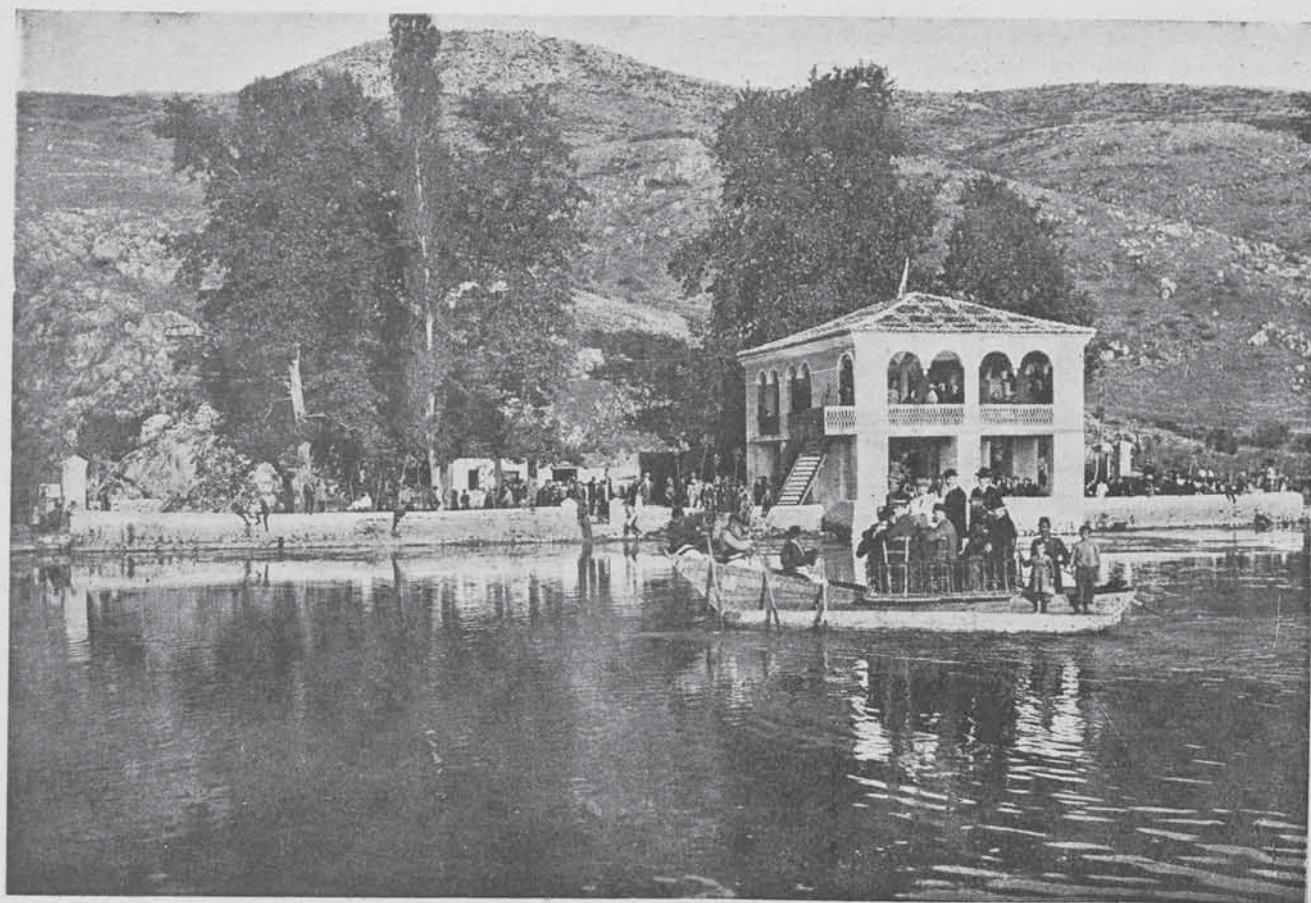
Н. К. Майски

Четническото движение въ Охридско

[Продължение отъ кн. 1 (71)]

Егumenътъ Анастасъ Темяновъ, облѣченъ въ най-скжпитѣ свещенически одежди, въ присѫтствието на Революционното началство: Хр. Узуновъ, Андрей

тайно и силно брожение за свобода. Трѣбва да се срути Хамидия режимъ. За тази целъ ето и тукъ въ нашата окolia се създава, драги юнаци, въ ва-

Студенчища* край Охридското езеро.

Христовъ, Наумъ Цвѣтковъ, госпожата на Андрей Христовъ, майкитѣ на Хр. Узуновъ и Наумъ Златаревъ, Никола Костойчиновъ (Анастасовъ) и още други две жени, чете молебенъ, освети и благослови възкръсналата Самоилова войска въ лицето на 5-тѣ четници.

Андрей Христовъ и Наумъ Цвѣтковъ следъ молебна държаха кратки речи. Въ речитѣ си тѣ изтѣкнаха: „Нашиятъ народъ е ималъ славно минало; тукъ Царь Борисъ, Симеонъ, Самуилъ, Калоянъ и Асеновци водили своитѣ победоносни войници; отъ тукъ Св. Климентъ е разпрѣсвалъ българската книга на цѣния ни народъ; зла орисница захлупи това величие. 500—600 години ние сме роби, петно и срамъ непоносимъ за насъ. Въ цѣла Македония и одринско има вече

шето лице, първата Охридскачета. Ако вие действително сте решени да служите на този идеалъ, предлагаме ви да дадете клетва тукъ“. Егumenътъ казва думитѣ на клетвата, а четниците повтарятъ. Четниците, колѣничили съ пушкитѣ въ ржка, изказаха следната клетва: „Въ името на Отца и Сина и Св. Духа и въ името на Св. Клиmenta и Св. Петка заклеваме се, че ще служимъ вѣрно и честно на принципитѣ на Вѫтрешната македонска революционна организация по заповѣдъ на Охридското революционно началство. Ако отстѫпимъ отъ тия принципи да бѫдемъ наказани на смърть.“ Следъ свѣршването на този обрѣдъ предаде се официално писмо отъ началството, съ което Таде Горановъ се опредѣля временно за войвода, Славчо Смилевчето за секретарь, а Деянъ Дими-

тровъ, Милушъ Богдановъ и Миладинъ Голевъ — за четници. На войводата му се даде правилника на организацията и общи упътвания върху организационната работа.

Четата подъ воеводството на Тале Горановъ обиколи почти всички села въ „Орта-колъ“, Горна и Долна Дебърца, Малесия и Дримъ-колъ и, заедно съ учителите отъ селата, организираше селски рев. началства. Скоро въ тая чета постъпиха: Тасе Христовъ, баша му, братята му: Цвѣтко и Дойчинъ отъ с. Присояни, Цвѣтко Стояновъ отъ с. Ябланица, Климентъ Групчевъ, Стефанъ Куртеловъ, Ламбе Гребенаровъ и Аргиръ Мариновъ.

Презъ м. августъ сѫщата година Горановъ доложи, че отворилъ каналъ за доставяне на оржжие отъ Албания; за тази цель охридското началство му изпрати 50 лири турски. Заедно съ този успехъ на четата, зачестиха оплаквания за ненормални постъпки на Горановъ. На 20. X. 1901 год. Горановъ дикизиранъ дойде въ града и предложи да му даде началството още 10 лири турски, за да достави поръжданото оржжие отъ Албания, за което били дадени означениетъ 50 лири турски. Отъ изследванията се доказа, че не били дадени никакви пари, не било купувано никакво оржжие. Освенъ това, срещу Горановъ имахме на лице много оплаквания. Държането му въ района бѣ невъзможно. Селските началства негодуваха и искаха смъртното му наказание. Нетърпимо бѣ и стоецето му въ града; изпратихме го въ Битоля до Окръжното рев. началство съ обстойно изложение на простъпките му. Временно четата се ръководѣше отъ Тасе Христовъ. Окръжниятъ комитетъ изпрати за войвода Никола Петровъ Русински отъ с. Русиново (Малешевско). Преди тръгването му въ гората (20. XI. 1901 год.) въ едно заседание на цѣлото началство дадоха му се следните наставления:

1. Четата изключително винаги да се движи нощно време; дене следъ обѣдъ да се упражняватъ въ най-затънени мѣста и то при сила охрана.
2. Винаги да се отбѣгва отъ сражения и афери, ако инициативата е отъ страна на аскера.
3. До колкото е възможно да се квартирува вънъ отъ селата; когато четата е въ село селските работници да охраняватъ цѣлото село.
4. Да се урежда въ всѣко село селско началство — началникъ, секретарь, касиеръ, селски войвода, куриери за поща, за чета, пазачи, поляци.
5. Да се прекратятъ всѣкакви сѫдебни дѣла съ хююкюмата. Сѫдебните дѣла да се разрешаватъ отъ селските началства въ присъствието на районния войвода и се потвърждаватъ отъ градското революционно началство.
6. Да се въоржжава населението — всѣки да си купи пушка и патрони.
7. Да се въведатъ икономии въ всичко: въ носии, украси, сватби, годявки, служене денъ и др.
8. Да се усили производството въ хrани.
9. Да се върви къмъ сближение съ инородното и друговѣрското население; да се внушава на населението, че ние работимъ за автономия на Македония и Тракия безъ разлика на вѣра и народност и подъ покровителството на Великите сили.
10. Най-голѣма строгостъ за пазене на морала, както за четниците, сѫщо и за населението.

Презъ времето на воеводството на Никола Петровъ отъ 20. XI. 1901 до м. декемврий 1902 год. усилено и успѣшно се организираха селата; доставяха се оржжия; избиха се мнозина турски разбой-

ници и поляци деребеи; ставаха ненадейни нападения отъ четитѣ срещу турски постове; ангарията се прекрати. Тогава Охридската революционна околия се раздѣли на десет района съ главенъ центъръ града Охридъ и подцентъръ гр. Струга.

1. Първия районъ съ псевдонимъ „Горни-Кукуръсъ“ съ центъръ с. Лактине;
2. Втория районъ съ псевдонимъ „Срѣдни-Кукуръсъ“ съ центъръ с. Оздолени;
3. Третия районъ съ псевдонимъ „Долни-Кукуръсъ“ съ центъръ с. Лешани;
4. Четвърти районъ съ псевдонимъ „Южни-Кукуръсъ“ съ центъръ с. Сибуля, после Куратица;
5. Пети районъ съ псевдонимъ „Тирана“ съ центъръ с. Мешенща;
6. Шести районъ съ псевдонимъ „Буковски“ съ центъръ с. Опейнца“;
7. Седми районъ съ псевдонимъ „Шкодра“ съ центъръ с. Велгощи;
8. Осми районъ съ псевдонимъ „Езерски“ съ центъръ с. Койнско;
9. Девети районъ Стружкия съ псевдонимъ „Дримъ-колъ“ съ центъръ с. Вехчани;
10. Десети районъ Малесия по лѣвия брѣгъ на р. Дринъ отъ дебърската околия и дебърско съ центъръ с. Присояни.

Въ края на 1902 год. нѣколко четници се разбунтуваха срещу войводата си Никола Петровъ, защото билъ социалистъ и защото не билъ строгъ къмъ нѣкои провинени селяни. Следствие на това Никола Петровъ доброволно напусна воеводството и замина за Битоля.

Тогава всичките нелегални четници разпредѣлихме на петъ групи — на петъ чети.

На първата чета войвода бѣ Смиле Войдановъ при обсѣгъ I, II и III райони;

На втората чета войвода бѣ Деанъ Димитровъ въ IV и V райони;

На третата чета войвода бѣ Попъ Христо отъ с. Велгощи въ районите VI, VII и VIII;

На четвъртата чета ръководителъ бѣ Лука Групчевъ въ IX районъ. Подъ негово ведомство бѣха войводитѣ: Марко Павловъ и Цвѣтко Стояновъ.

На петата чета войвода бѣ Тасе Христовъ въ X районъ — въ Малесия.

Една отдѣлна чета подъ воеводството на учителя Аргиръ Мариновъ бѣ възложено да следи движението по шосето Охридъ — Рѣсенъ отъ с. Косель до арнаутското село Буково.

Освенъ означениетъ чети въ всѣко село се организираха тайни селски чети-милиционери. Сѫщо въ града Охридъ и Струга всичките мжже и жени бѣха разпредѣлени на десетничества, на групи. На всѣка група бѣше опредѣлена работа: военно обучение, шиене долни и горни дрехи, цѣрвули, патрондаши, поднасяне реквизиционитѣ квитанции и пр. Чувствувахме единъ недостатъкъ въ четитѣ ни. За тази целъ Охридското началство се отнесе до Окръжния комитетъ въ Битоля да ни изпрати за ръководителъ на четитѣ единъ офицеръ. Необходимо бѣше четитѣ да се предвождатъ отъ офицери или най-малко отъ интелигентни хора, които да обръщатъ повече внимание за организиране на населението за официална легална борба противъ турските беззакония и злоупотребления; да пазятъ силитѣ си; да бждатъ невидими, неизнаваими и да извѣршватъ ненадейни акции срещу турската властъ, но не бѣхме удовлетворени.

На 13. I. 1903 год. съ Езерската чета подъ воеводството на Попъ Христо се случи голъмо нещастие. Въ тоя денъ четата потегли дене, въпръки на рожденията ни, отъ с. Велгощи презъ с. с. Рамне, Велесто, Шипокно за с. Конско. Четата се състоеше отъ следнитѣ лица: 1) Войводата Попъ Христо отъ с. Велгощи, 2) Александъръ Джиковъ отъ Охридъ, 3) Григоръ Скендеровъ отъ Охридъ, 4) Коле (Мургашя) Хаджиевъ отъ Охридъ, 5) Коле Шешовъ отъ Охридъ, 6) Паунко отъ с. Лешани, 7) Мигре отъ с. Лешани, 8) Гючинъ отъ с. Слатино, 9) Нове отъ

ския огънь. Завърза се сериозно сражение; пукотът се слушаше въ града. Четиринацетъ четници се сражаваха съ 1000 души аскеръ и много бацибозукъ. Боятъ почна отъ преди обѣдъ и свърши по срѣдъ нощта на 13 януари 1903 година. Бѣха убити: войводата Попъ Христо, Нове отъ с. Злески и Григоръ Воденчарътъ отъ с. Велгощи. Четниците съ особена почта бѣха погребани въ черквата Св. Никола (Долна-Порта въ Охридъ). Тѣлото на войводата попъ Христо предадоха на митрополията, за да се погребе. Изложено бѣ тѣ-

Охридското езеро при лунна нощ.

с. Злести, 10) Наумъ Пачешко отъ Охридъ (мак. Кошища), 11) Григоръ Воденичара отъ с. Велгощи, 12) Христо Воденчара отъ с. Велгощи, 13) Толе отъ с. Туре и 14) едно младо момче отъ с. Годивие.

Движението на четата бѣ близу до града! Стана тревога въ града: полиция, аскеръ, бацибозукъ приготвляватъ се на походъ. Революционното началство въ града преди тѣзи приготовления разбра, че четата се движи по пояса на Петринската пла-нина къмъ с. Конско. Веднага изпрати подходящи куриери — жени, селяни, дѣрвари въ казанитѣ села да кажатъ на четата скоро да се прехвърли въ Ресенско и се изгуби отъ турското око, защото срещу нея иде силна потеря. Паплачъ потеря отправя се по посока на тѣзи села. Войводата видѣ, разбра всичката опасност; можеше да отбѣгне всѣко сражение, но до Конско четата не стигна, не желайки да изостави заетитѣ добри позиции срещу турцитѣ. Войводата дава заповѣдъ да се открие огънь срещу тур-

лото му въ двора на черквата Св. Климентъ. Стари жени дойдоха, омиха тѣлото му, облѣкоха го съ нови долни дрехи, покриха съ покрова на св. Клиmenta и бѣха цѣла нощ при тѣлото му. На 16 януари 1903 год. още отъ зарань върваница мѫже, жени, цѣлото гражданство отиваше да му се поклони и да слуша чуднитѣ видения на женитѣ: „Нуръ отъ небето имало надъ тѣлото му; св. Климентъ стояль предъ него и четель упокойителни молитви.“ Въ сѫщия денъ тѣлото занесоха въ с. Велгощи, дето бѣ погребано.

Останалитѣ 11 четници за голъмо чудо останаха живи, избѣгаха въ Рѣсенско. Тамъ попаднаха на друго сражение въ с. Избища, въ което бѣха заловени живи Паунко и Митре отъ с. Лешани, а после при падарскитѣ реформи бѣха амнистирани. Другитѣ четници се прибраха въ четата на Деяна, следъ което се сформираха нова чета за Езерския районъ подъ воеводството на Никола Митревъ — Елшанчето.

Това нещастие накара началството повторно и настоятелно да изисква отъ Окръжния комитет да се изпратятъ войводи офицери.

На 1 мартъ 1903 год. дойде въ охридско поручикъ Тома Давидовъ съ чета, състояща се отъ 18 души добре въоръжени, като ревизоръ на всичките чети въ Охридската революционна околия. Началството размѣни нѣколко писма съ Давидова и го покани въ града на съвещание. По желанието на Давидовъ се реши двама отъ началниците да отидатъ въ гората. На 14 мартъ 1902 год. Наумъ Анастасовъ Цвѣтковъ и Иванъ Нолчиновъ станаха кюмурджии и водѣха по единъ конь, натрень съ увиснали кюмуджайски чували. Въ чувалиятъ имаше 4 риби и 20 пакети тютюнъ. Митре (това бѣше Анастасовъ) и Спасе (това бѣше Нолчиновъ) водягъ конетъ си, държатъ въ ръжетъ хлъбъ, лапатъ, дъвчатъ просташки и лека полека излизатъ на полето. Благополучно следъ три часа пристигатъ въ с. Куратица, въ кѫщата дето бѣше Давидовъ. Тамъ Митре и Спасе, началниците тоя денъ и сутринта разговаряха се съ Давидовъ върху всички въпроси, относящи се за добрия редъ и сигурността на четите. Давидовъ имъ направи добро впечатление. На 15 мартъ 1903 г., когато четите се обучаваха, пристигна единъ куриеръ, който донесе едно писмо за Давидовъ. Той прочете писмото и пъхна го въ джеба си. Куриерътъ следъ това му каза: „Поръчаха ми да ви кажа устно, че четата на Деяна е обсадена въ с. Жрбино и иска помощь.“ Давидовъ даде заповѣдъ да се строятъ четите — ревизионата и намиращите се тамъ райони и селски чети за походъ въ помощъ на обсадената Деянова чета. При сбогуването и съвещанието си съ началниците Давидовъ обеща, че ще има предъ видъ да не дига голѣмъ шумъ, че ще пристъпва предпазливо въ този дневенъ походъ, за да спаси четата на Деяна. Намираше за унизително да не потегли веднага на помощъ, макаръ началниците, секретарътъ му Хр. Настевъ, Лука Групчевъ и дяконъ Тома Николовъ да намираха дневния походъ, и то на открито, за рисковно. Деянъ сполучи да излѣзе отъ обсадното положение въ с. Жрбино. Аскера, както и милицията, която обсаждаше Деяновата чета, връщаха се. Въ това сѫщо време Давидовъ съ около 100 души четници и милиционери потегли отъ село Куратица къмъ село Лешани, Гъркополе, Сошани и Оздолени. Близо до последното село, до гробищата, трима турци отъ гореказаната милиция, като видѣли нашите чети, открили огънь срещу предните патрули на четата. Завръзва се сражение. Турцитъ били убити, но нашата чета даде само една, но много скъпа жертва, — Давидовъ бѣ убитъ! Погребанъ бѣ между с. Оздолени и с. Слатина въ мѣстността „Градище“. Това място населението нарича „Давидовъ гробъ“, а мястото, дето обучаваше четите въ Куратичко, — „Давидова ливада“. Тъзи място населението ги счита за светини. Тази случка причини голѣми загуби. Освенъ загубата на Тома Давидовъ, още и 140 души добри легални работници на дѣлото бѣха заловени и изпратени на заточение, мнозина отъ които тамъ оставиха костите си.

Следъ тази нещастна случка началството реши единъ отъ началниците да излѣзе нелегаленъ, за да ръководи четите. Тогава по случай падарските реформи има амнистия. По тази амнистия Христо Узуновъ бѣ освободенъ отъ Битолския затворъ,

следъ като престоя въ затвора 11 месеца. Той замѣсти Т. Давидовъ и възвори затащие и редъ въ движението на четите до възтанието.

Охридско следъ Солунския конгресъ

На 29 декември 1903 год. Охридското Револ. Началство получи покана отъ Окръжния комитет въ Битоля да изпрати представители на конгреса въ Солунъ, дето щъло да се решава въпроса за обявяване на възстанние. По този поводъ началството взе решение да се вдигне възстание, ако противъ Турция се обяви война отъ нѣкоя държава, или най-малко, ако всичките райони въ Македония и Одринско възстанатъ, ако върховистите нахлуятъ въ Македония съ редовни обучени чети и ако България най-малко направи една демонстрация на границата. Антонъ Кецкаровъ бѣ опредѣленъ да замине за конгреса въ Солунъ съ означена директива. На 2 януари 1903 год. той заминава за Битоля, и когато бѣ готовъ да замине за Солунъ, Анастасъ Лозанчевъ пристигна отъ Солунъ съ решение отъ конгреса — възстанието да стане това лѣто. На 9 януари с. г. А. Кецкаровъ се върна въ Охридъ, докладва на другарите си, че е изтъкналъ много обстойно мнението на Охридското началство предъ Окръжния револ. комитетъ въ присъствието на Анастасъ Лозанчевъ и Параскевъ Цвѣтковъ, че решението на конгреса намира много рисковано и че Охридско не се счита досатъчно подгответено. Но отъ обясненията на Параскевъ Цвѣтковъ и Анастасъ Лозанчевъ се вижда, че конгрестъ ималъ всичко предъ видъ. Колкото се отнася до Охридско, Окръжния комитетъ ще има предъ видъ да изпрати офицери и четници, защото признава, че този районъ се намира въ по-голѣма опасност. Нито единъ отъ членовете на Охридското началство не замѣри това решение за умѣстно, но върни на дисциплината, започна доста усилено да се приготвлява за възстание.

Даваше се на четите наредждания за едно пълно затащие, за да се запазятъ силите за възстанието. Предписа се на всички селски началства да организиратъ вече редовни селски чети съ свои войводи и десетници; да има вече всеобщо посветяване на цѣлото население.

Охридско следъ Смилевския конгресъ

На Смилевския конгресъ Охридското револ. началство се представяше отъ нелгалните: Христо Узуновъ, Лука Групчевъ, Тасе Христовъ, Смиле Войдановъ, Деянъ Димитровъ и Ташко Арсовъ. Гласовете противъ възстанието бѣха слаби, но и доводите за възстание не бѣха тѣй удовлетворителни.

Не бѣ възможно да се отмѣни решението на Солунския конгресъ. Възстанието на върховистите въ 1902 год. наложи неминуемо възстание презъ 1903 год.

Въ тоя конгресъ се опредѣлиха лицата за Щабъ и Горските рев. началства въ II-ия револ. окръгъ. Денътъ за възстанието се предостави да опредѣли Щаба.

За Охридската околия Горски рев. началници се опредѣлиха: поручикъ Дим. Стойковъ, Антонъ Кецкаровъ, Христо Узуновъ, Наумъ Цвѣтановъ Анастасовъ, Намъ Чакъповъ (Лондра) и Наумъ Златаровъ.

Горстокото революционно началство

Отъ началото на м. май 1903 год. опредѣлените лица за Горско началство се приготвляваха да заминат въ гората и да заематъ длъжността си.

Антонъ Кецкаровъ и Наумъ Чакъровъ решиха да заминатъ съ чунъ (лодка), а Наумъ Анастасовъ и после Наумъ Златановъ — пеша презъ полето. Докле Антонъ Кецкаровъ предаваше архивата и касовитѣ дѣла, Наумъ Чакъровъ заедно съ Анастасъ Каневчевъ се заеха да наредатъ куриери до с. Конско и работници — чунари (лодкари) за пѫтуването ни съ чунъ.

На 21 май 1903 год., срѣда, Наумъ Чакъровъ отиде въ домътъ на Антонъ Кецкаровъ и му съобщи, че всичко е приготвено, тази вечеръ трѣба да заминемъ. „Писахъ“, каза Наумче, до начаството въ с. Конско да изпратятъ до вечеръта куриери въ мѣстността „Пандзиръ“, като имъ опредѣлятъ и паролата — „запалване клечка кибритъ“ — отъ нась и отъ тѣхъ. Опредѣлиха сборенъ пунктъ домътъ на Костадина Бояджиева и отъ тамъ до брѣгътъ при Грунчови.

Привечеръ въ сѫщия денъ тѣ отидаха въ кѫщата на К. Бояджиева (Настова), облекоха нова четническа униформа, поставиха патрондашитъ си, пушка, револверъ и пр. и отзоваха се при брѣга на езерото Тамъ намѣриха сѫщо въоружени петима нови четници, опредѣлени да потеглятъ съ Начаството. Чунътъ бѣше готовъ. Чунаритѣ бѣха всѣки на мѣстата. Всичкитѣ материали — оржие, барутъ, гилзи, дрехи и пр., бѣха внимателно нагласени въ чуна. Върху коритѣ на чуна бѣха поставени „мрѣци“, принадлежности на рибарството, за да се маскира похода. Чунаритѣ като рибари, съгласно заповѣдта на хююмата, поставиха на чуна фенеръ, запалиха го. Фенерътъ свети, а 7 души — Антонъ Кецкаровъ, Наумъ Чакъровъ, Анастасъ Камевчевъ, Христо Ангеловъ, Дуле Парманкъвъ, Паско Пармаковъ и Маумче Бояджиевъ — настѣдвали вътре. Возачитѣ и примачътъ грабнаха веслата заплискаха веслата. Чунътъ тръгна къмъ „Тѣрсмо“. Близо до мѣстото, отдето тръгнахме, въ една кѫща имаше сватба. Тамъ пѣхе пѣсенъ „Тихъ бѣль Дунавъ“... и после, като се отдалечаваха, слушаха се слаби звуци отъ пѣсенъ „Живъ е той, живъ е...“

Наумче Чакъровъ бѣше много духовитъ въ разговоритѣ. „Да видимъ, кому по-напредъ ще бѫде продупчена кожата“, каза Наумчо. Лисичетата попитали майка си при раздѣлата имъ: „кѫде ще се срещнемъ мамо“? Тя имъ отговорила: „въ Цариградската чаршия на шията на богатитѣ и въ кесията на кожухаритѣ“.

„Наумче, нѣщо весело кажи! — Не прокобявай такова бачило, такова масло дава“ каза Наумче. Дуле Пармаковъ тананикаше си патриотически пѣсни и гласно затананика пѣсенъ „Не плачи майко, не жали...“, но вмѣсто майко казваше невѣсто — бѣше младоженецъ.

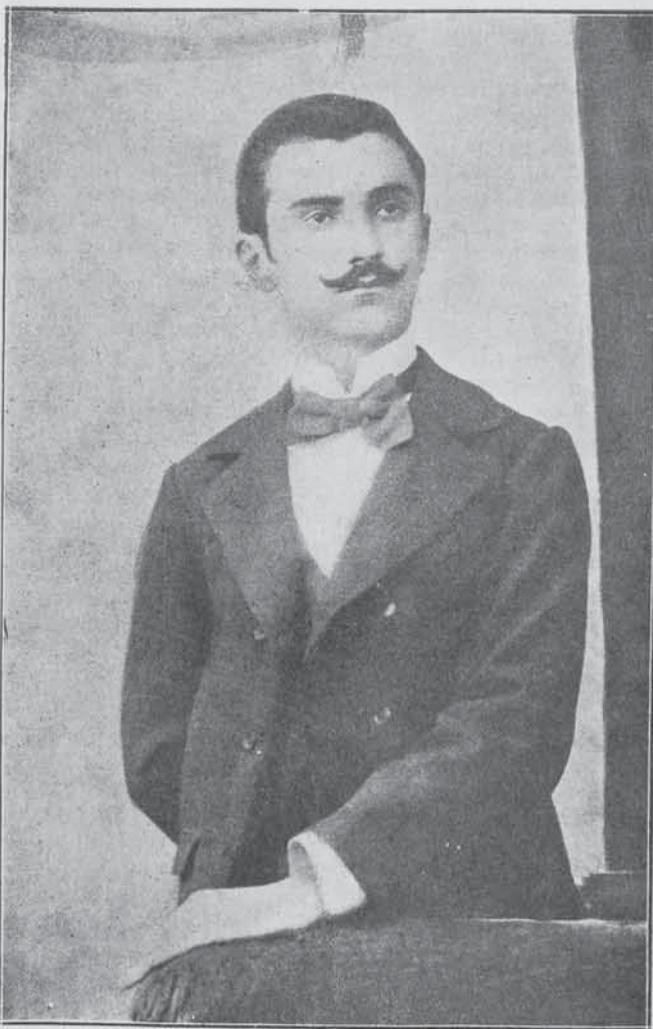
Гребцитѣ съ 4 весла гребътъ, а чунътъ лъзгаше се хвѣркатъ надъ водната повѣрхност. Дойде до „Горица“, прехвѣрли „Тумбата“, отзова се надъ „Пандзиръ“. Наумъ Чакъровъ и Анастасъ Каневчевъ запалиха клечка кибритъ. Отъ брѣга никой не отговаря на сигналътъ. Повториха, потретиха сигналътъ. Никакъвъ отговоръ!

Небиваше повече да се стои тукъ, защото покъсно на туй мѣсто дохождали понѣкога турци рибари. Потегли чунътъ на единъ-два километра по

на югъ при мѣстността „Гумнище“. Тамъ излѣзоха всичкитѣ отъ чуна, а чунаритѣ нахвѣрлиха на брѣга всичкитѣ наши вещи и си заминаха, върнаха се обратно.

7-тѣ души потеглятъ къмъ гората, безъ да чакатъ повече нѣкакътъ сигналъ. Тъмно бѣше; не се виждаше „прѣстъ предъ око“.

Наумъ Чакъровъ шепнешкомъ каза на Кецкаровъ: „ето, забелязахъ светла точка въ гората; тръгвамъ, наши куриери сѫ“. Още не изказани думитѣ

Антонъ Д. Узуновъ.

на Кецкаровъ „стой, нетрѣгвай, ще запалимъ и ние клечица и ще се разберемъ“, Чакъровъ се изгуби въ тѣмнината.

Чухме грѣмъ отъ пушка. Всичкитѣ по заповѣдъ отъ Кецкаровъ се окопаха въ пѣсъка. Дуле Пармаковъ пити: „да грѣмна ли?“

— „Кому бѣ!“ извика Кецкаровъ и стана правъ, даде заповѣдъ никой да не мрѣдва отъ позицитетѣ, „Мойсей! (псевдонимъ на Чакъровъ) — извика Кецкаровъ. Деси?“ Никакъвъ гласъ отъ втора пушка, никакъвъ отговоръ. Пристжихме всички нѣколко крачки напредъ и намѣриха, уви! Наумъ Чакъровъ мѣртавъ! Забравихме всѣка опасностъ. Цѣлунахме го, направихме носилка отъ пушкитѣ и донесохме го въ горичката. Тукъ да се стои, бѣ опасно. При това, предполагахме, че сме подъ засада, затова потеглихме на горе въ гората. Предъ насъ се яви единъ

селянинъ отъ с. Конско. „Какво стана, братя“, каза ни, „ние помислихме ви, че сте турски аскеръ. Видѣхме човѣкъ да се движи срещу настъ. Като колѣничеше и мѣрше съ пушка срещу настъ, единъ отъ настъ грѣмна; следъ туй чухме гласъ, който викаше малко по-високо: „кому бе! Никой да не мѣрда“. Отъ тоя гласъ разбрахме, че сте наши хора; и после усѣтихме, че нѣкой отъ наша пушка бѣ убитъ. Ахъ, братя, кой е убитъ? Кѫде е?“

Съ намрѣщено лице, съ тѣга и голѣма скрѣбъ всички целуваха тѣлото и предадоха го на куриеритъ съ заповѣдь да се извѣрши обряда за погребението. На другъ куриеръ се заповѣда да се разпореди всичкитѣ вещи при брѣга да се прибератъ и се предадатъ на селското началство, за даги изпрати въ с. Куратица. На третъ куриеръ се заповѣда още сѫщата сутринь да докара стадо овце да замѣрсатъ мѣстото при брѣга, за да се маскира мѣстото, дето слезохме. Съ други двама куриери останалитѣ шестъ души потеглихме нагоре надъ селото. Това премеждие се отрази тѣрде зле на нашата четичка, уморихме се, седнахме на една полянка, отъ дето Охридъ, цѣлия друглавъ хълмъ, изглеждаше потъналъ въ езерото, цѣлата природа и езерото виждаха се заспали. Куриерътъ каза, че това мѣсто не е сигурно, бѣрзо трѣбва да се вѣрви нагоре, тамъ въ една пещера недостѣжна и неизвестна на аскера. На 22 май с. г. стигнахме и денувахме въ пещерата. А. Кецкаровъ писа писма до Охридското началство за случката; заповѣда — селското началство отъ с. Конско заедно съ снощиците куриери да дойдатъ и се явяватъ като подсѫдими. Дойде селското началство донесе хлѣбъ, млѣко и ракия; дойдоха и куриеритъ. Единъ отъ тѣхъ, Лазаръ, съ плаче се обѣрна къмъ Кецкаровъ и каза: „азъ, азъ съмъ убилъ най-добрия ми приятель; ето, на, вземи револвера ми, убий ме; азъ не мога да живѣя, да прежаля Наумчата. Тогава менъ ми се представи, че срещу ми дохажда турски войникъ, който се прицелваше срещу мене. Но не! Не искамъ да се оправдавамъ, моля, убийте ме!“ Плачеше и ридаше Лазаръ и чакаше изпълнение на смѣртната присъда. Кецкаровъ съ втрен-

чени очи гледаше убието, Лазара, и съ наслѣзени очи каза: „скърбя главно, че е убитъ отъ приятель. Ние всички знаемъ, че всички ще умрѣмъ отъ неприятелски куршумъ, но да умре Наумче отъ тебе, отъ неговъ личенъ приятель, о! това е непоносимо. Азъ имамъ вѣсть да те убия, но тогава ще оплаквамъ двама приятели... Ще оставя да реши твоето наказание цѣлия съставъ на Горското началство. Сега вие ще запомните гробътъ на Наумчата, ще го пазите, като светиня. Идете си, идете си! Двама да останатъ за куриери“.

Планътъ ни бѣше отъ Конско да заминемъ за Дебѣрца презъ с. с. Велесто, Рамне, Велгощи; но следствие нещастната случка решихме да се прехвѣрлимъ въ Ресенско. Презъ нощта на 22 май с. г. потеглихме нагоре презъ мѣстността „Исанъ-Джура“ близо до върха на Галичица“. Сутринта бѣхме около с. Отеново. Тамъ се намѣрихме съ войводитѣ Славейко Арсовъ, офицера Панайотовъ, Александровъ, Спиро Олчевъ. Размѣнихме мисли върху предстоящето възстаніе. И тѣ много пессимистически се изказаха. Придружени отъ Спиро Олчевъ и четника Чаушътъ, преминахме презъ „Шурленското кале“, с. Елха, Боуно, Крушье и едва на 27 май с. г. влѣзохме пакъ въ околията си, следъ като сполучливо се спасихме отъ една доста опасна схватка съ турски аскеръ при с. Свиница (между Свиница и с. Плаке).

На 16 май с. г. посрещна ни Хр. Узуновъ при Давидовата ливада, Куратичко, съ военни почести. Слѣдъ нѣколко дни дойдоха при настъ и Наумъ Анастасовъ и Наумче Златаровъ.

Охридското горско началство въ съставъ Антонъ Кецкаровъ, Хр. Узуновъ, Наумъ Анастасовъ и Наумче Златаровъ, въ отсѫтствието на поручика Стойковъ (той не заемаше длѣжността си и презъ възстаніето), следъ като изказа скрѣбъта си за заагубата на другаря имъ Наумъ Чакъровъ, реши да представи на Шаба вмѣсто него легалния ржкопашителъ на Стружкия районъ г. Александъръ Г. Чакъровъ.

(Следва)

Антонъ Кецкаровъ.

Антонъ Д. Узуновъ

Отъ гр. Охридъ, братъ на Христо Узуновъ, единъ отъ най-дѣйните четници на Илинденското възстаніе въ Охридско, Стружко и Дебѣрско. Още отъ ранна възрастъ е билъ посветенъ отъ своя по-голѣмъ братъ, Христо Узуновъ въ революционното движение и е билъ единъ отъ най-активните работници въ гр. Охридъ. Мѣстниятъ комитетъ презъ организационния периодъ бѣ му възложилъ десетничеството на група, която се занимаваше съ поправка на организационното оржжие и съ пълнене на гилзи. Презъ време на възстаніето заедно съ Христо Парма-

ковъ сѫщо е завеждалъ оржжения складъ въ с. Куратица, при мѣстността „Гърмешница“, кѫдето се приготвляхаха патрони и други припаси.

На 31 августъ 1903 г. въ тази мѣстностъ стана най-голѣмото сражение между възстаниците и 10-хиляденъ аскеръ. Въ това кърваво ржкопашно сражение паднаха 27 четника и около 200 души турски войници.

Антонъ Узуновъ и Хр. Пармаковъ, и двамата въ най-цвѣтущата възрастъ, бѣха убити въ това сражение.

Параскева А. Лозанчева

Параскева А. Лозанчева, по баща Коста Биолчева, родена въ гр. Прилепъ на 25 Октомври ст.ст. 1880 г. Нераздѣлна другарка въ скрѣби и радости на своя съпругъ отъ 22 Януари 1900 год. до 19 февруари и. с. 1936 г. Съдѣстуvalа му съ умъ и трудъ и радвала се е въ успѣхътъ на живота, но не по-малко се е радвала и на разрастването и за силването на Македонската революционна организация въ Битоля и окрѣга.

Готова на всички жертви, тя никога не е възроптала отъ участието на нейния съпругъ въ Организацията, освенъ въ единъ единственъ случай, който ще разкажемъ:

Анастасъ Лозанчевъ следъ свѣршването на заседанията на Смилевския конгресъ, който реши окончателно провѣзглясването на възстаніето, върна се полу-тайно полу-явно за нѣколко дена за довѣршване организационни работи въ Битоля. На 15

Май с. с. — Спасовденъ, замина окончателно за четвъртъ и можа да се види като нелегаленъ къмъ края на есента с. г. въ Битоля съ жена си, която го посрещна съ следните думи: „за всичко ти проща-
вамъ, но за едно не ти прощавамъ — защо не це-
луня децата при заминаването ти на Спасовденъ“.

Лозанчевъ имаше по това време две деца: Цвѣтанъ на две и половина години и Еленка на една година и три месеца.

Горещъ майски денъ, Спасовденъ, денъ на заминаването на Лозанчевъ децата спѣха зачервени като сочни ябълки. Той казва на жена си, че заминава по организационни работи за нѣколко дена, както това ставало много често, но тъй — като момента е по другъ, иска му се да целуне децата, но за да не се издаде, не иска да ги целуне предъ майка имъ. Пара, както е фамилното ѝ име, предчувствуваики нѣщо, не се отдѣля отъ него, макаръ, че я праща по другитъ стаи и въ края на краищата, тъй като заминаването на Лозанчевъ е било неотложно, той, макаръ и любаща горещо децата си, заминалъ за гората, безъ да ги целуне.

На упрека на жена си защо не ги целуналь, той отговаря: та тъкмо тамъ е жертвата. Ти знаешъ, че моето сърдце не е отъ камъкъ, ти знаешъ още, колко много обичахъ и сега обичамъ децата си, но само за да не се издамъ предъ тебъ, азъ турихъ камъкъ на сърдцето си и заминахъ, безъ да ги целуна.

Не е жертва за единъ младъ човѣкъ, преизпълненъ съ идеали, да изложи гърдитъ си на вражески куршуми въ вихъра на борбата, а велика жертва е за единъ любящъ баща да не целуне децата си, когато отива тамъ, откѫдeto съ рисъкъ 99%, че не ще се върне. Въ отговоръ на горното Пара му казва: „правъ си; така трѣбваше да направишъ. Сега се сещамъ, защо така неспокоень се въртѣше около децата. Проща-
вамъ ти и за това“.

Тя не възропта и тогава, когато Гоце Делчевъ взема въ рѣжетъ си малкия имъ Цвѣтанъ, който бѣше на една година, и придруженъ отъ майката на Лозанчевъ Анча, отиде да се види съ даме Груевъ въ затвора въ Битоля. Рискъ ли бѣше това или игра? Да пратишъ неврѣстното си дете на заколение.

Съвмѣстниятъ имъ животъ съ Лозанчевъ е цѣла

история. Историята на Организацията не може да премълчи кѫщата на Лозанчевъ, кѫдето тая организация се е зараждала, крепнѣла и възмеждала;

Параксева А. Лозанчева.

тя не може да премълчи майката на Лозанчевъ Анча, както и покойницата — Параксева, която на 20 февруари т. г. предаде Богу духъ.

Да бѫде нейната паметъ вѣчна!

Политически прегледъ на 1935 година

Изтеклата 1935 година не е една отъ щастли-
вите за човѣчество. Общата стопанска криза продължаваше да се изостря, а политическото между-
народно положение се усложни още повече, презъ
течение на годината, като се стигна до единъ краенъ
предѣлъ на изостряне къмъ края, за да се твърди,
че бившиятъ м-ръ на външнитъ работи на Велико-
britания Хоръ е подписалъ съ Лаваль прослову-
тилъ парижки предложения за миръ, съ единствената
цель да се премахне надвисналата надъ Срѣди-
земно море война между Англия и Италия, за която
Англия не е била подготвена.

*

Началото на годината бѣ щастливо. На 7 януа-
ри 1935 год. въ Римъ бѣха подписани между Му-
солини и Лаваль френско-италианските спогодби,
които трѣбваше да бѫдатъ почнати на итало-френ-
ските разправии за Тунисъ и Срѣдиземно море и
съ които се откри възможността за френско-ита-
лианско сътрудничество въ Срѣдна Европа и по-

голѣмитъ международни въпроси. Тѣзи спогодби бѣха последовани отъ едно манифестирано сътрудничество между генералните щабове на двѣтъ страни, което дава възможность на Италия да съсрѣдоши цѣлото си внимание къмъ центрилна Европа, а Франция да оттегли войските си отъ савойската граница и да ги отправи за засилване гарнизоните на границата срещу Германия, а така сѫщо да изтегли голѣма част отъ срѣдиземноморската си флота, като засили флотата си въ Северно море. Така, френско-италианското съперничество въ Срѣди-
земно море и въ Европа, което бѣше въ остра форма особено следъ голѣмата война, отъ която Италия излѣзе съ нищожни придобивки и на което съперничество се градѣше английската политика въ Срѣдиземно море и югоизточно Европа, се замѣст-
ваше отъ едно дипломатическо и военно сътрудничество. Това е, които за Англия бѣше не желателно и заради това тя се помъчи да го разстрои и разтури, въ връзка съ етиопския конфликтъ и

съ опасноститѣ, на които се изложи главната артилерия на връзките между Англия и Италия, на английското владичество — именно Гибралтаръ — Суецъ — Червено море.

Върху межнопостигнатото френско-италианско помирение, Англия успѣ да хвърли чѣрната сѣнка на съмнението, поради заплахата, че Франция може да остане безъ английската подкрепа, въ случаи на конфликтъ съ Германия, — най-важниятъ козъ на английската политика спрѣмо Франция. И заради това, колкото и да е желателно за френската политика едно приятелство съ Италия, тя го пожертвува, като обеща на Англия морскитѣ си и въздушни бази въ Средиземно море, както и флотската си подкрепа, въ случаи на италианско нападение върху английската флота.

*

Презъ течението на годината, много скоро следъ итало-френския Римски спогодби, Англия сюпризира Франция съ морската си спогодба съ Германия, съ която се ревизира военната клауза отъ Версайския договоръ, а Германия веднага следъ това, въ началото на м. мартъ, обяви, че въвежда военната повинност и въздушното си въоръжение, безъ да е въ състояние Франция да се противопостави и което за Германия бѣше единъ грамаденъ международенъ успѣхъ. Тъй, Германия, въ разстояние на два месеца спечели по единъ блѣстящъ начинъ Сааръ и своята свобода да се въоръжава за отбрана, тъй жестоко ограничена отъ военните клаузи на Версайския договоръ. Обществото на народите се указа слабо да се противопостави на Германия, особено следъ като Англия тържествено призна правото ѹ да има флота 35% отъ тази на Англия.

*

Втората половина на годината се изпълва отъ итало-абисинския конфликтъ, съ всичкитѣ му отражения въ Женева и въ отношенията между Италия и Англия. Въпрѣки санкциите, Италия продължава успѣшно войната, докато по въпроса за засилването на тѣзи санкции съществуватъ дѣлбоки различия не само между главните санкциониотични сили, но и въ самата Англия, безъ да става дума за Франция. Престижът на Обществото на Народите е сериозно застѣгнатъ съ този въпросъ, но опасността отъ усложнения въ Европа, въ случаи че се гласуватъ нови санкции срещу Италия, която ѹще бѫде заставена да прибѣгне къмъ жестъ на отчаяние, внася колебание въ Обществото на Народите и новите италиански победи надъ Абисиния идватъ да посочатъ ограниченото развитие на конфликта въ източна Африка, като чисто колониаленъ и който е опасно да се пренесе на европейска почва, както се желае отъ нѣкои срѣди, по ради антифашистки чувства и намѣрения.

*

Но върху престижа на Обществото на Народите продължава да хвърля сѣнка далкоизточната tragedia, въ която Обществото нито се намѣси, нито желае да направи това, макаръ че единъ членъ на О. Н., като Китай, съ значение несравнено по-голѣмо морално и политическо, отколкото Абисиния, продължава да бѫде подложенъ на нападение и на откъсване територии отъ страна на Япония. Далкоизточната криза продължава да се изостря и носи всичкитѣ белези, не само на единъ въоръженъ конфликтъ между Япония и Съв. Русия, но и единъ конфликтъ между жълтата и бѣлата раса,

който ѹще има неизмѣрими последствия въ Тихия Океанъ, въ Азия и, безъ съмнение, въ Европа.

*

На Балканитѣ 1935 година мина съ две възстания — гръцкото и албанското, заговорътъ въ България и съ важни политически промѣни въ отдалените държави.

Особено бѣ важно мартенсното възстане на армията и венизелистите въ Атина, Критъ, Македония и Тракия. Това бѣ, може би, най-опасната вътрешна криза за Гърция отъ като съществува, но се завърши съ едно вътрешно политическо заздравяване, което има най-важниятъ си белегъ въ възстановяването на монархията. Последната още съ първите стїкли на Кралъ Георги, спечели твърде много, като разреши два основни въпроса по единъ твърде сериозенъ и държавнически методъ; армията се отстрани отъ полето на политическия състезания, които я разстройваха, а кралътъ възприе спрямо всички граждани еднакво отношение, като съ връщането си даде пълна амнистия по мартенските събития. Съ това кралътъ спечели за трона и противниците на монархията, като венизелистите декларираха, че ѹще му служатъ върно и дори комунистите манифестираха въ двореца своята лоялност къмъ монархията.

Албанското възстане бѣ ликвидирано също бѣзро. Албания манифестира своята привързаност къмъ Италия, като не се присъедини къмъ санкциите.

Югославия презъ цѣлата година се намираше подъ единъ дѣлбокъ процесъ на вътрешно политическо преустройство, което, безъ съмнение, е отъ важно значение и за международното ѹ положение. Изборите, въпрѣки особената избирателна система, благоприятна за правителството, дадоха пълна морална победа за опозицията и една блѣстяща политическа победа за Мачекъ въ Хърватско. Въ Македония, въпрѣки съществуващи условия, опозицията получи внушителенъ брой гласове. Това провали правителството на Иевтичъ, безъ да се чувствува стабилно и правителството на Стоядиновичъ. Въ Югославия се развива процесътъ на държавно реорганизиране, било къмъ децентрализация, съ седемъ автономни области, въ това число и Македония, било пъкъ връщане къмъ диктатурата, което ѹ значи откриването на остри и може би съдбоносни вътрешни борби, най-важниятъ пунктъ на които ѹще бѫде Хърватско,

България претърпя презъ годината три министерски промѣни и прекъра доста тревожни моменти, най-тревожниятъ отъ които бѣ края на септемврий и началото на октомврий. Тѣзи три промѣни съ етапи къмъ политическо нормализиране, което, следъ удара на 19 май, е особено необходимо за международното положение на страната.

Д. Ризовъ.

МАКЕДОНЦИ, абонирайте се за вестникъ **ОБЗОРЪ**, който поддържа буденъ духъ на македонската емиграция и брани интересите на македонското освободително дѣло.

Годишенъ абонаментъ 100 лв., полугодишенъ 50 лв. предплатени. Най-лесно суми за абонамента се изплащатъ въ всяка пощенска станция чрезъ чекова чекова смѣтка 1461.

Четете и разпространявайте **ОБЗОРЪ** — вестникъ на поробената българшина. Редакция и администрация: ул. Алабинска, 33.

До г. г. читателите

„ИЛЮСТРАЦИЯ ИЛИНДЕНЬ“ е единственото македонско списание, което, снисвано на достъпенъ за широкитѣ маси езикъ, е истински изразителъ на борбите, които македонскиятъ българинъ води съ Хамидовия режимъ за премахването на последния и освобождението на Македония.

Поради това списанието на Илинденската организация трѣба да бѫде получавано отъ всички македонци и всѣки родолюбивъ българинъ.

Баши и деца на поробена Македония, абонирайте се и четете „ИЛЮСТРАЦИЯ ИЛИНДЕНЬ“!

Годишниятъ абоиаментъ за България е 120 лева, за Европа — 200 лева, за Америка — 2 долара.

Къмъ г. г. абонатите.

1. Редакцията на сп. „ИЛЮСТРАЦИЯ ИЛИНДЕНЬ“ кани г. г. абонатите, неплатили абоиамента си за минали годишнина да се издѣлжатъ въ най-скоро време направо въ редакцията или на опълномочените отъ организацията инкасатори — П. Икономовъ за София и Ап. Развигоровъ и М. Пановъ — за провинцията.

2. Платили тѣ направо въ организацията абоиамента за VIII год. следъ получаването на 2 (72) книга ще получатъ премия по изборъ едногодишно течение отъ III, IV, V, VI и VII годишнина на списанието.

3. Петтѣ излѣзли годишнини (III—VII) се отстѣзватъ за училищните и читалищни библиотеки за 200 лева или по 50 лева годишнината, а книгата „Освободителните борби на Македония“ — за 50 лева екземпляра.

1—100

Елегантността на всяка дама,
Солидността на всички мажъ
Радостта на всичко дете

зависят от чорапите
..КА-БО..

Носете изключително етикетирани
и щемпеловани чорапи съ марката

..КА - БО..

588-II-200